

זלמן שזר

שולמית קלוגאי

שולמית קלוגאי

לשוחח עברית ורוצה להרשות לו לדבר יידיש או רוסיית. ר' לעזמת זאת — העלמה בן-צבי שרק זה באה ורגילה תמיד ל' דבר רוסיית, ובשנים האחרונות צרפתית, מפטפטת באזנינו עברית רהוטה ללא כל קושי.

בלכתנו חזרה, אחזתני סקרנות להיוודע, למעשה, כמה מ'ים עבריות היא יודעת המור רה שולמית. והוברר לי כי ב' סך-הכל היא ידעה או בערך כשלוש מאות מלים ולא יותר, וזה הספיק לה להגיד את כל אשר רצתה. והוא, או"ר, הלמ' דן הוותיק והסופר המפורסם, היודע את כל חדרי הספרות — עודנו מתקשה לשוחח עברית ואומר לי: מוטב ברוסיית או ביידיש...

בראשיתה הופיעה שולמית קלוגאי כמספרת. כשאספה את יצירותיה הגורנה, קראה לא' סופה הראשונה ההיא: „הגימ' נזיסטית ועוד ציורים וסיפורים". ואז חשנו: אוירתה של אורצ'נקו עליהם. אותה אהבת הקיצור, ואותה ההסתכלות ה' קלילה ואותה השנינות. כשק' ראיתי עכשיו, נזכרתי בעינו החודרת של האח הגדול. של אהרן ראובני, כפי שידענוהו ב' „שמות" וב' ראשית המבוכה" — אותו הריאליזם המפורט, והקריצה המלגלגת. וכשהופיעו השירים שלה — ונזכרנו כי לבה הרך הולך אחרי תנ"ך, ולא אחרי כל הדמויות שבי' תנ"ך, אלא אחרי הנשים ב' תנ"ך, כאשר עוד תעשינה כד' אחיותיה אחריה. שעוד מעט י' תופענה, ותצאנה בסך: גם רחל, גם בת-מרים, גם לאה גולד' ברג' וגם אנדה, ולפעמים בעי' קר אנדה, שאף היא עתה ה' גיעה לשער השבעים, — בש' עה טובה ומיצלחת. ובקובץ ה' קטן של שולמית, „נשים". מס' תמנות כבר כל הגיבורות ה' ראשונות: בת יפתח, ורחל ה' רועה, וחנה ודינה ומיכל ובת' שבע וחיה ושולמית עצמה.

כבר שומע אני מרחוק את המורות מתדיינות עם הדוצנ' טים בסמינרים לחכמת הספ' רות, מה הצד השווה שבין מי' כל של רחל לבין מיכל של שולמית, ומה המבדיל בין ש' לוש דמויות רחל של כל שלוש המשוררות, ובקצת ההתרגנות המאלפת: איזו השוואה? ! כאן הזדהות מוחלטת (הן דמה ב' דמי זורם", ו"מיכל אחתי ה' רחוקה הן נדוניתי כמוך"), ר' (סוף כעמוד 2)

שממנו יצא הבן יצחק בן-צבי לארץ, ולשמה חזר אחרי ב' קור הביכורים שלו. ובבית הזה של השימשלביצים, אחרי שני האחים המבוגרים והמשכילים, התהלכה הבת השלישית, שהי' תה במשך שנים רבות, הבת ה' יחידה, הרכה והענוגה — ה' גימנוזיסטית הצעירה שולמית, שאחר-כך בארץ נישאה לפרו' פסור יצחק קלוגאי, פולטאבאי גם הוא, ידידה מילדותה ואיש הטכניון החיפאי עשרות בש' נים.

חרישית חיתה את חייה בא' רץ שולמית קלוגאי, ואכן, נש' ארה כל השנים הרכה והענו' גה, ועתה, כאילו על בהונות רגליה יצאה את החיים.

עדיין זכורה לי פגישתי ה' ראשונה איתה בשנה הראשו' גה לעלייתה. אף אני אז „ב' ביקור הביכורים" שלי בירו' שלים (תרע"א). המארכת שלי היתה אז מערכת „אחדות", ש' היתה סמוכה לבית הלישנס' קים, הוריה של ידידתי רחל ינאית ואחיותיה. המערכת עצ' מה שכנה. בחדר הגדול הריק, רחב-הידיים, שכל ריהוטו היה ארגז נפט, מזה, וארגז נפט, מ' זה, לאורך הקירות וקרשים עליהם, שעליהם היו ישנים ב' לילות אנשי המערכת נחום אל' קושי, וסגן העורך שמשון, הלא הוא זרובבל עצמו. (בן-צבי ו' ב"ג למדו או באוניברסיטאות בקושטא ובסאלוניקי). ובאמצע החדר הזדקר ארגז של תפוחי' זהב, כשהוא מועמד על פניו, כשדפנו האחד משמש שולחן כתיבה ופתחו הפתוח — מג' רה לדיותה, לכתבי-היד ולספ' רים הנחוצים לעבודה. ובקצהו של האולם המפולש הזה ראה זה פלא — התנוסס פרגוד צי' רי, ומאחורי הפרגוד... בודר' אר נשי, עם ראי מקושט ותמ' רוקים קלים מסודרים יפה — משפנה המבודד של המורה ל' צרפתית, שבאה רק זה עתה מ' הסורבון מפאריס והמשמשת מורה בגימנסיה העברית לד"ר י. רייך בירושלים. הלא היא העלמה שולמית בן-צבי.

וכעבור יומיים, אחרי ביקור' רי עם י. ת. ברנר ורחל ינ' אית ליד הכותל המערבי בליל תשעה באב (ראה מאמרי „ה' נצחיות שבעבר") ארחתי לחב' רה עם העלמה שולמית למס' עה לתל-אביב, ושם הציעה לי ללכת איתה לבקר את המורה הפולטאבאי שלה, אלכסנדר' זיסקינד רבינוביץ, הוא — ה' סופר או"ר.

מצאנו אותו על המגרש שבו טיפלו פנאים בהקמת ביתו, ל' יד הגימנסיה העברית הרצלית. הוא שמח לביקורה, ומפי רצה לשמוע על רוסייה ועל ציוני רוסייה. אך מה השתוממתי לש' מוע את התנצלותו כי היא אמ' נם מחבר של הרבה ספרים עב' ריים, ומורה לעברית שנים מ' רובית, אבל הוא עוד מתקשה

לאיטה, לאיטה, דעכה וגור' עה המשוררת והמתרגמת שו' למית קלוגאי. הנה נאספה. ידידת נעורים היתה שולמית למשוררת רחל, בת-עירה ובת- גילה, ובמשהו — בת-בריתה. גם היא, שפתה הראשונה היתה לא העברית כי אם השפה ה' רוסיית, שביצירות מספריה וב' שירת משורריה היתה גם נפ' שה מעוגנת כל השנים. ואף היא למדה את העברית רק ב' שנות בגרותה ואימצה לה או' תה כשפת-אם ראשונה, ושיק' עה בה את כל תפארת נפשה.

במידה מסוימת קדמה רא' שונותה הספרותית של שולמית אף לראשונותה השירית של רחל. את סיפורה הראשון עוד פרסם י. ת. ברנר, שנרצח, כ' ידוע, עוד חמש שנים לפני שרחל החלה לפרסם את שיריה במוסף של „דבר". ואף את ספרה הראשון „גימנוזיס' טית" הוציאה שולמית בהוצאת „דבר" (תרצ"ח), שהיא אשר הוציאה ומוציאה את „שירת רחל" על כל עשרים מהדורות תיה ומעלה, כל השנים.

מה היה הסוד לאינטליגנציה היהודית, שהחלה להיווצר ב' עיר הנכריה הרוסיית-אוקראי' נית, פולטאבה, על סף המאה, שהשפילה לטעת נאמנות כזאת לעברית בקרב בניה ובנותיה העולים — עוד לא פוענת כ' ראוי, כאשר לא סופר עוד כלל על התסיסה הרוחנית עצמה, שלבשה את „השומרים לבוקר" בראשית התהוות הציונות ה' סוציאליסטית בעיר הזו. אני לא ביקרתי בעיר ההיא וגם אישית היכרתי רק אחדים מ' אישיה, אבל מפי הקריאה וה' שמועה ידעתי על רבים מהם. היה אז בקבוצה ההיא: הצעיר האידיאליסט וסילבסקי, שייצג את פולטאבה בקונגרס הציוני הראשון ונקטף בעודו באיבנו. היה בה הסופר היהודי הרוסי ליאון רבינוב, שהרומאן הציוני שלו „החלקה הלא-נקצרה" הר' טיט את לבות קוראי הירחון „יברייסקאיא ז'יון" („החיים ה' יהודיים") במשך שנה שלמה, מדי חודש בחדשו. והיה שם, קודם כל, ג. ברוכוב הפלאי ו' המופלא, ואיתו חבר תלמידיו ומרעיו ויריביו, והיו המלצרים, גם ליובה (אח"כ ליובה בר' כוב) וגם אחיה, והיו האחים צ'ריקובר, והיה ידידי הסופר העברי איש „השלח" יעקב טפ' ליצקי, שתירגם לעברית את הספר הראשון לסוציולוגיה (של גדינגס), והיו המורים ה' עברים או"ר וקרישבסקי, והיה הפועל יעקב ויטקיין הלא הוא זרובבל, והיה שם ידידי סכ' נובסקי, והיה ההיגה המבטיח גרויארי, ומטעם המשטרה „נש' לח" לשם התיאורטיקן החריף של יהודי ה„איסקרא" ברנר סטולפנר, והיה שם בית ה' דוסטרויבסקים, והיה בראש ו' בראשונה בית השימשלביצים.

שולמית קלוגאי

(סוף מעמוד 1)

כאן — היענות חלושה, ורק הבנה נאה לריעה, והזדמרות משותפת. בכל אופן, אחיות נס־ערות עונות במקהלה, כל אחת בקולה ולפי דרכה, להמיית לבן של אחיות מני קדם, ושולמית בין פותחות המענית.

וכמוה מאחרות מבין המעוֹרות שבבנות המקהלה העולה — גם שולמית כל כולה לספ־רות. ואף היא „אזרחית של ספרות העולם“ כולה. מעוגנת בעברית, וזרועותיה פרושות לקבל מאוצרות אומות העולם.

קודם כל היא מביאה את מבי־חר השי שלה מגן הספרות הרוסית. הנה תרגומים משל פושקין ולרמונוזוב וקולצוב ו־נדסון, וגם הרבה מאוד מקרי־לוב, אבל רשתה פרושה למר־חקים. הנה בודלר והנה ורלן והנה מטרלינק, ולכל לראש כריסטינה רוזטי ואמילי דיקנ־סון ושוב אמילי דיקנסון ולונג־פלה, ומספרדית ומאיטלקית, ו־מאוצרות המרובעים ומגנזי ה־משלים המהופכים („אדרת שלמה“, הוצאת קרית־ספר) כ־לם מובאים בפשטות רוננת, מעתקים משפות אל שפתה ו־מקצב אל קצב, ופירורים־פירורים, אך כל הנאה בעיניה והנוגע עד נפשה — העבריתה, העבריתה! וכל זה לאיטה — בלי רעש, כמעט אפילו ללא ירחונים וללא מאספים, כי אם ביחידות ולפעמים תוך בדידות דוויה.

כבר רמזתי. אבל היקרה בסג־לות, זאת הענוה והפשטות ה־שקטה, והאצילות שבבדידות, כל זאת מנחלת השני. לה, מ־הנשיא השני למדינת ישראל, אשר ליד קברו כרו לה עתה את קברה למנוחת עולמים.

נומי, נומי האחות. השנ־ל־מית!

זלמן שזר

ולי נדמה — כמו בבודואר המפתיע ההוא, אשר בו נתגל־תה לי בשנה הראשונה לעל־ייתה: בתוך אולם המערכת המפולש, אך לא בהמולתו. ע־נוגה וחרישית לבדד תשפון, בירכתי חדר דורה.

ומעין זיו משפחתי סוכך ו־קורו, על הקשר הסגנוני עם ה־אח המספר, עם א. ראובני,